

УДК 004.738 : 330.341.1 : 346

Вікторія ЛЕХМАН, здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Наталія РІЗНИК, канд. екон. наук, доцент

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ, СТАНДАРТИ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Viktoriia LEKHMAN, higher education applicant

Scientific supervisor: Nataliya RIZNYK, Ph.D. in Economics, Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

LEGAL REGULATION OF THE DIGITAL ECONOMY: CHALLENGES, STANDARDS AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

Цифрова економіка - це форма економічної діяльності, в якій основними факторами та засобами виробництва є цифрові дані (електронні), як числові, так і текстові. Вона застосовується на цифрових та інформаційно-комунікаційних технологіях. Стрімкий розвиток та швидке поширення яких викликає суттєві трансформації, впливаючи на традиційну (фізично-аналогову) економіку та правові інститути, що її обслуговують [1]. Цифровізація є та стала надзвичайно потужною трансформаційною силою у всіх секторах життя, зокрема в правовій системі. Це вимагає від юрисдикції швидкого пристосування до деструктивних та динамічних технологічних розробок. Право зобов'язане не тільки реагувати, а й формулювати стратегії для адаптації національного законодавства до цих змін, використовуючи нормативно-юридичний метод з регуляторним та концептуальним підходом [2].

У час цифрових трансформацій перед правовими системами постають певні проблеми. Серед них основна проблема полягає у так званому регуляторному лазі - нездатності існуючих правових рамок оперативно та адекватно реагувати на нові технологічні розробки. Головними юридичними викликами є слабкий захист цифрової інформаційної безпеки та персональних даних, загрози цифровим правам людини. Також етичні виклики, які пов'язані з використанням алгоритмічних технологій та штучного інтелекту. Причиною цих прогалин є саме те, що цифрові системи не завжди розробляються інклюзивним та підзвітним чином, що автоматично генерує правові та соціальні ризики, які законодавство неспроможне вирішити постфактум [2].

Цифрова економіка відкриває широкі перспективи для електронних операцій, проте цей прогрес супроводжується суттєвим зростанням кіберзлочинності. Відповідно, трансформація правової системи має відбуватися за двома напрямками:

1. Створення сприятливих умов для економічної діяльності.
2. Забезпечення безпеки цієї діяльності.

Якщо правові норми не зможуть комплексно й гнучко охопити обидва ці аспекти, то фрагментарні (часткові) регуляторні акти будуть недостатніми для повного врегулювання складних проблем, породжених сучасними цифровими технологіями.

Виходячи з наявного високого рівня кіберризиків та регуляторних прогалин, які згадуються вище, стає потреба в уніфікації правових підходів у міжнародному правовому вимірі. Сьогодні правове поле цифрової економіки є неоднорідним, що створює певні перешкоди для міжнародного обміну даних та міжнародної торгівлі. Саме тому, ключовим пріоритетом має стати розробка обов'язкових та гнучких міжнародних

стандартів, які б не лише забезпечували економічні взаємовідносини, а також встановлювали єдині вимоги до етичного використання штучного інтелекту та захисту персональних даних. Такий міжнародний досвід дозволить протистояти викликам цифрової епохи.

Досвід Європейського Союзу, який є закріпленим у законодавчих актах, як DMA (Акт про цифрові ринки) та DSA (Акт про цифрові послуги), показує чітку тенденцію до впливу правових стандартів поза територією держави. Ці акти є внутрішньою правовою нормою ЄС, але вони фактично перетворюють ЄС на глобального регулятора у цифровому просторі. Це пояснюється тим, що великі технологічні компанії, зобов'язані застосовувати встановлені ЄС вимоги щодо безпеки та прозорості до своїх операцій по всьому світі. Внаслідок цього, рішення ЄС, спрямовані на захист своїх громадян та ринків, фактично стають міжнародними стандартами, розробляючи напрямки еволюції національного законодавства, зокрема українського, та ініціюючи міжнародну дискусію про правові аспекти діяльності великих онлайн-платформ.

Ці приклади міжнародної стандартизації правового поля, демонструють глобальні тенденції до регулювання, які самі по собі є частиною зовнішніх викликів для бізнесу. Проте, на національному рівні діяльність підприємств зазнає набагато глибших потрясінь, спричинених кризовими бізнес-умовами (зокрема, наслідками пандемії та масштабної війни в країні), що вимагає змін у стратегії. За таких обставин, здатність підприємства швидко перебудовуватися, застосовуючи принципи адаптивності, мобільності та гнучкості, стає критичною. У цьому контексті, фінансово-економічний аналіз та комплексна діагностика загального стану підприємства є незмінно важливою умовою для збереження позицій бізнесу. Адже лише ґрунтовна оцінка діяльності дає змогу підтримати функціонування в умовах невизначеності [3].

Правове регулювання цифрової економіки не може бути статистичним чи обмежуватися лише національними кордонами, через стрімку трансформацію глобального ринку та безпрецедентну швидкість технологічного процесу. Перспектива забезпечення безпечного цифрового простору вимагає від України активної участі у формуванні нових глобальних правил. Лише через постійний діалог між державою, бізнесом і громадянським суспільством та впровадження гнучких, інноваційно-нейтральних правових механізмів можливо досягти юридичної визначеності.

Література

1.Dmytryk, O. Legal regulation of taxation in the development of digital economy. *Legal Issues in the Digital Economy: The Impact of Disruptive Technologies in the Labour Market*. 2021. С. 73. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Conf_26.03.2021/Conf_26.03.21_11.pdf (Дата звернення: 16.11.2025).

2.Legal Challenges and Opportunities in the Digitalization Era. *ResearchGate*. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/394582756_Legal_Challenges_and_Opportunities_in_the_Digitalization_Era (Дата звернення: 16.11.2025).

3.Химич І., Різник Н. Фінансово-економічний аналіз підприємств: основа прогнозування позитивних результатів в умовах кризи. Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів. 2024. № 3 (1). С. 62-71